

I. GODS GEZALFDE KONING

1. Na nog eens opnieuw het boek 'De twee Messiassen' gelezen te hebben, ben ik tot de konklusie gekomen dat de titel goed weergeeft welke thematiek in het boek 1 Samuël aan de orde wordt gesteld. Het gaat inderdaad om de vraag waar de Messias Gods, de gezalfde des Heren, vandaan komt: is hij uit God, of uit de mensen? Kom hij van de Andere Zijde, of is hij de exponent van onze menselijke mogelijkheden? Israëls eerste koning Saul is de messias van de laatste snit. Het boek 1 Samuël laat in alle duidelijkheid zien dat hij de ware gezalfde niet is en niet kan zijn. Naast Saul treedt David op, maar het is pas in het vervolg-boek 2 Samuël dat David uit de schaduw naar voren treedt. Toch wordt ook in dat verborgen bestaan al Davids geestelijke profielschets ontworpen. Het blijft niet onduidelijk hoe hij de man is naar Gods hart, de messias Gods.
2. Toch kan de vraag gesteld worden of met de titel 'De Twee Messiassen' wel recht is gedaan aan het eerste gedeelte van het boek 1 Samuël, de hoofdstukken 1-7, waarin de koningskwesie nog niet speelt. De thematiek van dat stuk is die circum sacra: het heiligdom, de priester, de ark. Toch heeft het zin deze cultische thematiek met die van de vraag naar de ware messias te verbinden. De Schrift geeft daar zelf alle aanleiding toe, want het is juist in dit eerste gedeelte van 1 Samuël dat op een zeer opvallende manier over de messias wordt gesproken. Opvallend omdat hij daar alleen nog maar voorwerp is van een profetische schouw; de werkelijkheid bood er geen enkel aanknopingspunt voor. We zullen trouwens merken dat als we deze vroege messias-teksten in onze overwegingen betrekken, de messiaanse thematiek die wij in 1 Samuël hebben opgemerkt een niet geringe verbreding en verdieping ondergaat waarvoor we, om daar recht aan te doen, op z'n minst het boek 2 Samuël erbij moeten nemen.
3. Het gaat in eerste instantie om twee platen, waarvan de eerste te vinden is in 1 Samuël 2:10: "De HERE - die met Hem twisten, zullen verschrikt worden, over hen doet Hij het donderen in de hemel. De HERE richt de einden der aarde. Hij geeft sterkte aan zijn koning en verhoogt de hoorn van zijn gezalfde". Dit is uit het lied van Hanna, 1 Sam. 2:1-10. Alle vermetelen en verwatenen worden daarin bedreigd met het richtend handelen van de Here God, terwijl daarentegen de armen en zachtmoedigen heil in het vooruitzicht wordt gesteld. Wat Hanna persoonlijk in haar verhouding met Peninna heeft meegemaakt: God hielp haar tegenover deze verdrukkende vrouw aan haar recht, ziet zij profetisch op wereldwijde schaal gebeuren. De Here God zal de einden der aarde richten. En Hij zal dat doen door sterkte te geven aan zijn koning en door de hoorn van zijn gezalfde te verhogen. Gods gezalfde koning is hier de wereldrechter, maar om dat te kunnen zijn moet hij kracht ontvangen en moet hij verhoogd worden.

Hoewel de koning in Israëel nog in geen velden of wegen te zien is, vangt het radar-scherm van de profetie zijn beeld al op. En wel met zulke trekken dat terstond zijn bovenmenselijk karakter blijkt. Hij is immers een gestalte in wie de Here God zelf handelend optreedt. In deze wereldrechter immers zal de Here God zelf richtend bezig zijn. Tegelijkertijd is hij hulp- en kracht-behoevend, aangewezen op de steun van de Here God.

Wij mogen rustig zeggen dat we in deze aangekondigde gezalfde koning te maken hebben met een reuze-gestalte die in het boek Samuël dominant voorop gesteld wordt. Het is dan ook geen wonder dat de kritische bijbelwetenschap er zijn twijfels over uitgesproken heeft of dit beeld van de gezalfde koning al zo vroeg in Israëls geschiedenis voorhanden heeft kunnen zijn. Is het niet veeleer langs de weg van de teleurstellende ervaringen die Israëel met zijn koningen in de loop der geschiedenis opdeed en dus langs de weg der eliminatie tot deze beeldvorming gekomen? Wie menselijk over Israëls geschiedenis denkt, zal inderdaad dit denkmodel van de weg der eliminatie hanteren, maar wie gelooft in de goddelijke openbaring met haar heilsgeschiedenis die zal aan de profetie het recht niet kunnen ontzeggen om vóór het historische koningschap in Israëel uit ongehoorde dingen over Gods gezalfde te schouwen. Dingen die zelfs voor de profetische geest van Hanna veel te groot zijn geweest, zodat we er ons niet over moeten verbazen dat deze werkelijkheden slechts voor een ogenblik zijn opgelicht zonder dat er in de ontwikkeling van Israëls historie voorshands een merkbaar effect van uitging. Profetie kan vergeten worden. Wat is dan het nut ervan, kan men vragen. Het antwoord daarop geeft de profeet van de ballingschap: "Voordat het kwam deed Ik het u horen, opdat gij niet zoudt zeggen: mijn afgod heeft het gedaan en mijn gesneden of gegoten beeld heeft het beschikt" (Jes. 48:5). Als het aangekondigde gebeurt, herinnert men het zich. Het is niets teveel gezegd als we opmerken dat direkt al bij de eerste maal dat de profetie over Gods gezalfde koning spreekt, wij de trekken van het 'vere deus et vere homo' herkennen. Waar God, - omdat hij de plaatsbekleder van God zelf is in het wereldgericht en waar mens, omdat hij is aangewezen op de hulp en de bekrachtiging van de Almachtige. Het zou trouwens verdenking oproepen als deze trekken als resultaat van historische ontwikkeling te voorschijn zouden komen. De geschiedenis dient slechts om de weg vrij te maken voor het door de Here God geplande: "Elk dal worde verhoogd en elke berg en heuvel worde geslecht en het oneffene wordt tot een vlakte en de rotsbodem tot een vallei" (Jes. 40:4).

4. Hanna met haar lied was niet de allereerste die over de menselijke koning van Israëel sprak. Mozes was haar vóór (Dtn. 17:14-20; 28:36). Wij zullen het verderop over deze teksten nog hebben. Ook de zalving was uit vroeger tijd bekend, en wel bij het priesterambt (Ex. 40:9 v.v.; Lev. 8:1 v.v.). De term mašīḥ, 'gezalfde', komt in dat verband evenwel niet voor; die lijkt meer met

het latere koningschap in Israëel geassocieerd te zijn, opgekomen in de tijd dat de werkelijke koning optrad. Dat zou dus betekenen dat we rekening moeten houden met de mogelijkheid dat het lied van Hanna deze titel anachronistisch gebruikt. Dat we (bijvoorbeeld) haar lied in een latere bewerking, in een later taalgewaad, in de bijbel hebben staan. Maar dat is dan een kwestie van de geschiedenis van de taal, niet van de geschiedenis van het heil. Al zou het lied van Hanna, in latere bewerking, met bewoordingen spreken die van een latere tijd zijn, dan zou dat in het minst niet het geloof in de weg staan dat wij over haar profetie zakelijk juist geïnformeerd worden. Zoals toch ook onze psalmberijmingen de pretentie voeren recht te doen aan de bedoelingen van de oorspronkelijke dichters, al hanteren ze soms duidelijk voorstellingen van een latere tijd (zie bijv. de laatste regel van couplet 13 van psalm 22 in de IKB). Overigens is deze veronderstelling aardig, maar niet nodig. Uit het feit dat vóór Hanna 't woord 'gezalft' niet voorkomt in de bijbel behoeft volstrekt niet te worden afgeleid dat 't ook niet bestond. We zullen moeten oppassen dat we heilsgeschiedenis en taalgeschiedenis niet met elkaar verwarren.

5. Vragen we nu waaraan Israëel dacht als er gesproken werd van kracht en sterkte die de Here God aan zijn gezalfde koning zou geven, kan kan (bijvoorbeeld) psalm 20 ons het antwoord geven, waarin de gezalfde koning aldus toegesproken wordt : "De HERE antwoorde u ten dage der benauwdheid, de naam van Jakobs God make u onaantastbaar. Hij zende u hulp uit het heiligdom en ondersteune u uit Sion ... enz." (vs. 1 v.v.). Al dateert ook dit uit later tijd (wat vooral blijkt uit het noemen van de naam Sion), het is toch goed te weten in welke richting Israëel dacht: de sterkte voor de gezalfde koning moest uit het heiligdom komen, vanuit de plaats waar de Here God troonde boven het verzoendeksel van de ark. De gezalfde koning in Israëel had er dus alle belang bij dat het met het heiligdom in orde was, dat de ark de plaats was die van Gods gunst getuigde. Dit gegeven doet ons de begin-hoofdstukken van het boek 1 Samuël met nieuwe ogen lezen, want daarin gaat 't nu juist zo vaak en nadrukkelijk over de ark. De gezalfde koning zou pas vanuit de verzoende verhouding met de Here God een sterke arm en een verhoogde hoorn hebben. Om dit met enkele (latere) psalmwoorden toe te lichten: "De HERE strekt van Sion uw machtige schepter uit: **heers** temidden van uw vijanden" (Ps. 110:2), "want daar (d.w.z. in het huis des HEREN in Jeruzalem) staan de zetels ten gericht, de zetels van het huis van David" (Ps. 122:5), "Daar (d.w.z. in Sion) zal Ik voor David een hoorn doen uitspruiten, Ik zal voor mijn gezalfde een lamp bereiden" (Ps. 132:17). Vooral deze laatste plaats geeft een echo op het lied van Hanna: de hoorn van de gezalfde wordt verhoogd in de tempel.
6. De tweede plaats in 't begin van 1 Samuël waar over de gezalfde des HEREN wordt gesproken, luidt: "En Ik zal Mij een betrouwbaar priester aanstellen, die naar mijn hart en in mijn geest handelt en Ik zal voor hem een duurzaam huis bouwen,

zodat hij te allen tijde voor het aangezicht van mijn gezalfde wandelen zal" (2:35). Opnieuw maakt dit woord deel uit van een profetie, zij het niet in lied-vorm. Het is onderdeel van de profetische boodschap die door een verder onbekende man Gods tot het huis van Eli gesproken is. Daarin wordt eerst herinnerd aan vroeger gedane toezeggingen en tot dusver genoten voorrechten van dit huis. Op grond daarvan wordt een scherp verwijt gedaan dat Eli en zijn zonen het priesterschap ontwijfd hebben. De Here God komt van zijn eerder gedane belofte terug. De kracht van Eli's huis zal gebroken worden, met name door het op mannelijke leeftijd sterven van het merendeel daarvan. Het teken daarvan zal het tegelijk sterven van Hofni en Pinehas zijn. Dan zal de Here God zich een betrouwbaar priester aanstellen en in diens duurzame huis zal ook een armzalige rest van Eli's huis worden opgenomen.

7. Het gaat hier om een verandering binnen het verkoren priesterhuis van Aäron, precieser gezegd: om een overgang van de lijn van Aärons vierde zoon Ithamar naar de linie van Aäron's derde zoon Eleazar. In Num. 20:22-29 en 25:10-13 en in Dtn. 10:6 lezen wij dat de opvolging van Aäron via Eleazar-Pinehas liep en zou lopen, maar ergens in de Richteren-tijd moet er, zonder dat dat veel opzien baarde, een overgang hebben plaatsgevonden van Eleazar naar Ithamar. Het huis van Eli wordt immers in verband gebracht met deze vierde zoon van Aäron. Dat blijkt uit onderlinge vergelijking tussen 2 Sam. 8:17, 1 Kon. 2:26 en 1 Kron. 24:3. Met Zadok's verheffing tot enige priester in de dagen van Salomo (1 Kon. 1:7,8, 32-45; 2:26,27; 1 Kron. 29:22) was de priesterlijke opvolging weer in de lijn van Eleazar terug. Dat bleek echter pas achteraf. In de situatie zelf van 1 Sam. 2 werd de indruk gewekt dat de Here God gedane zaak maakte met heel het huis van (Eli-)Aäron. Overigens krijgen we de zaak van de afstamming niet helemaal duidelijk voor ons, omdat Zadok de zoon van Achitub (2 Sam. 8:17) volgens 1 Sam. 22:20 een broer en een oom lijkt te zijn van Achimelech en diens zoon Abjathar die volgens 1 Kron. 24:3 weer met de lijn van Ithamar verbonden zijn. Of zijn er twee Achitub's geweest?
8. Wat is nu de betekenis van de woorden dat de nieuwe door de Here God aan te stellen priester 'zal wandelen voor het aangezicht van Gods gezalfde?' Eerder, in vs. 30, was gezegd dat Eli en zijn vaders huis zouden wandelen voor het aangezicht van de Here God zelf. Dat laat opnieuw (als in 1 Sam. 2:10) zien dat de gezalfde des HEREN een reuze-gestalte is die, evenals dat met de engel des HEREN het geval is, kan alterneren met de Here God zelf. 'Wandelen voor Gods aangezicht', dat betekent: leven in de zekerheid van Gods gunst en steun (Ps. 116:9). De komende priester met zijn duurzame huis zal in zijn priesterdienst begunstigd en geruggesteund worden door de Here God of door diens gezalfde. Israëls gezalfde koning zal volgens dit profetisch woord een voedsterheer van Israëls erdienst zijn. David heeft later inderdaad zijn taak aldus opgevat.

In Saul's dagen heeft men zich in Israël om de ark Gods niet bekommerd (1 Kron. 13:3), maar van David is de eed bewaard: "Voorwaar, ik zal de tent mijner woning niet binnengaan, noch de sponde mijner legerstede beklimmen, voorwaar, ik zal aan mijn ogen geen slaap gunnen, noch sluimering aan mijn oogleden, totdat ik voor de HERE (en zijn ark, zie vs. 8) een plaats gevonden heb, een woning voor de Machtige Jakobs" (Ps. 132:3-5). Wie denkt hier niet aan wat over onze Here Christus geschreven staat: "De ijver voor uw huis zal mij verteren"? (Joh. 2:17; Ps. 69:10).

2 Sam. 6 veraanschouwelijkt deze eed van David.

Het heeft tot de beste tradities van het huis van David behoord, tot na de ballingschap toe (Zerub-babel!), om goed te zorgen voor tempel en priesters. Het is werkelijk als vervulling van de hier gedane profetie aan te merken als we in 1 Kron. 29:22 lezen: "Zij aten en dronken die dag voor het aangezicht des HEREN met grote vreugde, riepen Salomo, de zoon van David, andermaal tot koning uit en zalfden hem de HERE tot vorst, en Zadok tot priester". Hier is de priester zelf een gezalfde voor het aangezicht van Gods gezalfde. Nog eens, wie denkt hier niet aan Christus, die in zijn gezalfd-zijn het konings- en het priesterambt gekombineerd heeft?

9. Bezien we nu de twee plaatsen die we besproken hebben, dan stuiten we op dit eigenaardige dat de gezalfde koning en de priester (met de cultus) in een wederkerige afhankelijkheidsrelatie staan. Enerzijds is de gezalfde des HEREN aangewezen op de hulp en de kracht van God, die Hij schenkt via het heiligdom (1 Sam. 2:10) en anderzijds is de cultus afhankelijk van de intiatieven van de gezalfde des HEREN (1 Sam. 2:35). In Psalm 132 is het Gods gezalfde David die zich voor de woning van de Here God uitslooft. Maar is die woning er dan, dan is het op die verkoren plaats Sion dat de Here God voor David een hoorn doet uitspruiten. Deze wederkerige afhankelijkheidsrelatie bracht ook mee dat Israël zich noch op de verkoren koning noch op de verkoren priester kon vastleggen. In beide gevallen moest Israël van deze verkiezingsgestalten afzien en opzien naar de verkiezende God. In de ballingschap toen God de tempel liet verwoesten en aan het historische koningschap een einde maakte, was dit vooral nodig.
10. Het gedeelte uit het begin van 1 Samuël dat van de verwerping van het bestaande priesterhuis en de verkiezing van het nieuwe verhaalt, slaat een thema aan dat verderop in het boek in breedvoeriger herhaling terugkeert: de verwerping van de ene koning (Saul) en de verkiezing van de nieuwe (David). En op nog wijder schaal in de beide boeken Samuël: de verwerping van Israël, (Jozef, Efraïm, Silo, Saul) en de verkiezing van Juda (Jeruzalem, David). Het is met name psalm 78 (:9, 59, 60, 67, 68-72) die deze thematiek evalueert. Evenwel wordt bij de verwerping van Eli in 1 Sam. 2 ook gesproken van een 'rest' die in de nieuwe verkiezing wordt opgenomen en geborgen. "Wie dan nog in uw huis mocht overgebleven zijn, zal komen om zich voor hem (de nieuwe priester) neer te buigen voor een zilverstukje of een brood, en zal zeggen: stel mij toch aan bij één der priesterdiensten, opdat ik een stuk brood te eten heb" (vs. 36). Dit is er een teken van dat God zijn ver-

werping niet totaal en definitief bedoelt, dat er altijd een proef in meekomt: wie zijn verwerping aksepteert, voor die is er onder de verkorene heil. Wie in het verworpen huis van Eli (1 Sam. 2:36) en wie in het verworpen huis van Saul (2 Sam. 9:1) en tenslotte wie onder de verwerping van Israël-Efraïm zich verootmoedigde, voor die zou er heil zijn onder de nieuwe verkorene. Hierin openbaart zich de continuïteit van de Jozef-periode en de David-periode, de Silo- en de Sion-periode, van Israëls geschiedenis, men kan ook zeggen: de continuïteit tussen 1 en 2 Samuël.

11. Hoewel de vertaling van 1 Sam. 2:32 onzeker is: "Gij zult de nood van (mijn) woning moeten aanzien niettegenstaande al de weldaden die Hij aan Israël bewijst", zou ook dit woord een eye-opener voor de lezing van de Samuël-boeken kunnen zijn. Gods woningnood wordt veraanschouwelijkt in de omzwervingen van de ark. De weldaden die God aan Israël bewijst zouden kunnen slaan op de zon van Gods gunst die in David over Israël opgaat. Dat is inderdaad het dubbele aspekt waaronder de boeken Samuël gelezen kunnen worden. Al het mooie van Godswege dat er in verhaald wordt, staat tot aan de dagen van Salomo toe onder het teken van het nog niet. Duurzame zegen is er pas als de priester voor het aangezicht van Gods gezalfde wandelt en als de gezalfde steun ontvangt uit het heiligdom, dat wil zeggen: uiteindelijk onder de priester-koning Christus.

II. SAUL, ISRAELS EERSTE KONING

1. Tegen de achtergrond van de begin-hoofdstukken van 1 Samuël lezen we nu de geschiedenis van Saul. Van Gods gezalfde mogen we zeggen, op grond van wat we nu in 1 Sam. 2 gevonden hebben: "Hij was van tevoren gekend" (1 Petr. 1:20). Al wordt dat in het N.T. op een nog veel diepere wijze verstaan, immers: "vóór de grondlegging der wereld", dit woord is toch bruikbaar om aan te geven dat de messiasverwachting in Israël niet is ontstaan uit teleurstellende of juist moedgevende ervaringen met het historische koningschap. Niet langs de weg van de eliminatie en niet langs de weg van de sublimatie. Gods messias komt werkelijk van boven af tot Israël. Van bovenaf en vooraf. In Saul's koningschap evenwel hebben wij te doen met een messiasschap van onderop. Het onduidelijke van Israëls eerste koning is geweest dat beide lijnen, die van bovenaf en van onderop, in hem aanvankelijk lijken samen te gaan. In 1 Sam. 9 en 10 brengt de Here God Saul bij Samuël, die hem tot koning zalft, terwijl in 1 Sam. 10:17 v.v. Saul er als koning uitrolt na een loting. In de eerste voorstelling komt Saul bij God vandaan, in de tweede is hij duidelijk, hoezeer ook door God aangewezen, een exponent van het volk. De loting (die bij de latere David kenmerkend ontbreekt) veraanschouwelijkte dat, zie Jozua 7.

2. De profeet Samuël heeft werkelijk gemeend dat Saul 'de gezalfde des HEREN' was in de zin waarin 1 Sam. 2 daarvan spreekt. Dat is te merken aan uitspraken van hem als : "Ziet gij wel, wie de HERE verkoren heeft? Want er is niemand als hij onder het gehele volk" (1 Sam. 10:24) en: "... Getuigt tegen mij in de tegenwoordigheid des HEREN en in de tegenwoordigheid van zijn gezalfde..." (1 Sam. 12:3 en 5). Toch zijn er van Samuël ook uitspraken waarin hij in een misprijzend verband het volk noemt als de moederbodem waaruit het koningschap is opgekomen. "Te dien dage zult gij jammeren over uw koning die gij u verkozen hebt, maar de HERE zal u te dien dage niet antwoorden" (1 Sam. 8:18), en: "Nu dan, zie daar de koning die gij verkozen hebt, die gij begeerd hebt..." (1 Sam. 12:13). Vooral dit 'jullie koning' is opvallend (1 Sam. 8:18; 1 Sam. 12:25); zo is de latere David nooit getypeerd. Samuël is gaandeweg gaan twijfelen: 'Gods gezalfde' en 'jullie koning', is dat dezelfde? Hij is daar wel van uitgegaan, maar hij daar niet bij gebleven.
3. Een moeilijk punt bij het begin van het koningschap in Israël is dat het volk in zijn begeerte ernaar dingen zei die Mozes al voorvoeld en zeker niet afgekeurd had, terwijl Samuël en de Here God zelf er hun eigen verwerping door het volk uit opmaakten. Mozes had bepaald: "Wanneer gij gekomen zijt in het land dat de HERE uw God u geven zal, dit in bezit genomen hebt en daarin woont, en gij dan zoudt zeggen: Ik wil een koning over mij aanstellen, zoals alle volken rondom mij hebben, dan zult gij over u de koning aanstellen die de HERE uw God verkiesen zal" (Dtn. 17:14 v.v.). Wanneer we nu in 1 Sam. 8 Israël tot Samuël horen zeggen: "... stel nu een koning over ons aan om ons te richten, als bij alle deze volken", (vs. 5, zie ook vs. 19 v.) lijkt het volk zich op geen enkele wijze te blameren. Toch moeten we letten op het verschil in situatie. Mozes veronderstelt de omstandigheid dat Israël reeds in de erfenis gekomen is. En dat niet alleen, maar het is ook reeds tot rust gekomen rondom 'de plaats die de HERE verkiesen zal' (Dtn. 12:10,11). Dtn. 17, de koningswet, wordt gegeven in het kader van Dtn. 12-26 dat we mogen karakteriseren als de wet van de heiligdomsbedeling: alles wat daarin verordend wordt heeft tot vooronderstelling dat Israël verkeert in het land der rust met in zijn centrum de plaats die de Here God zich als woonplaats verkozen heeft en vanwaaruit Hij zijn volk zegent. Wanneer nu onder die gezegende omstandigheden bij Israël het verlangen opkomt naar een koning, kan het niet over een heilsgestalte gaan en kan een heilsverwachting zich aan deze figuur niet hechten. Met de profeet (Dtn. 18), niet met de koning doorbreekt Dtn. zijn eigen heilshorizont. Het koningschap verschijnt in Dtn. als een administratieve variant, waar het volk op gegeven moment de voorkeur aan zou kunnen geven boven de bestaande organisatie-vorm. Het is waar dat God, door de verkiezing van zo'n koning aan zich te houden, met deze figuur nog een slag om de arm houdt, maar het volk heeft in Dtn. in ieder geval geen heilsgestalte op het oog.

4. Maar in 1 Sam. 8 is er dan naar aanleiding van een akute bestuursmisstand (de zoons van Samuël) en de evenzeer akute dreiging van buitenaf (de Filistijnen en Nahas) opeens de roes en de waan die naar geen reden meer luistert: "Neen, toch moet er een koning over ons zijn; dan zullen ook wij zijn als alle andere volken; onze koning zal ons richten, voor ons uittrekken en onze oorlogen voeren". De directe aanleiding is de corruptie van de zoons van Samuël, maar in plaats van hun berechting te verlangen, vecht men het instituut van het rechterschap aan dat juist onder Samuël zo'n prachtige bloei beleefd had (1 Sam. 7). Mogelijk had de oude Samuël dat rechterschap ten onrecht erfelijk gemaakt (8:1) maar was dat een reden om deze instelling als zodanig te vervangen door een veel nadrukkelijker instituut met een voor het volk nadeliger statusvoering (1 Sam. 8:10-18)? Onder deze omstandigheden van de koningsvraag moesten èn Samuël èn de Here God zich inderdaad aan de kant geschoven voelen (1 Sam. 8:6-8).
5. Toch bewilligt de Here God in het verzoek van het volk (vs. 9). Hoe is dat mogelijk? Vaststellen: 'Mij hebben ze verworpen dat Ik geen koning over hen zou zijn' (vs. 7) en dan toch zeggen: "Luister naar het volk in alles wat zij tot u zeggen" (vs. 7)? In de eerste plaats kan dat omdat de Here God met het koningschap zijn eigen bedoeling heeft. Uiteindelijk wil Hij de volksverkiezing in die van de koning vastmaken, zoals bij David gebleken is. Maar vervolgens wil God alvorens zijn gezalfde te geven, Israël eerst onder een koning naar eigen snit en begeren muurvast laten lopen. Wij verstaan de geschiedenis van Israëls eerste koning niet als we op de achtergrond de ijverzucht van de Here God niet aan het werk zien. Er zit een correspondentie tussen 1 Sam. 8:7c: "Mij hebben zij verworpen dat Ik geen koning over hen zou zijn" en 1 Sam. 15:13b: "Hij heeft jou verworpen dat jij geen koning zult zijn". Als we die twee zinnen in het hebreuws bezien is er een opvallende mate van overeenstemming. De Here God kan het niet over zijn kant laten gaan dat ze Hem als koning terzijde schuiven. Achter zijn koningschap over zijn volk werkt zijn ijverzucht, zijn geldingsdrang (vgl. Ez. 20:33). Misschien heeft de vertaling van het NBG gelijk die met zijn tekstverwijzing suggereert dat de passage in Hosea 13:10,11 op de geschiedenis van Saul slaat: "Waar is toch je koning dat die je zou verlossen in al je steden, als ook degenen die je richten? Je zei immers: geef me een koning en vorsten? Wel, Ik gaf je een koning - in mijn toorn, en Ik nam hem ook weer van je - in mijn grimmigheid!". Dit kan inderdaad slaan op het koningschap van Saul, maar tevens kunnen latere ervaringen die de Here God met Israëls 'koningsgezindheid' opgedaan heeft (bijvoorbeeld met betrekking tot Jerobeam of Jehu) een rol spelen. In ieder geval spreek ik ten aanzien van Saul's koningschap liever van Gods ijverzucht dan van Gods toorn, (zoals Hosea hier doet). De sfeer waarin Saul optreedt is die van spanning vanwege de verwijten van Gods kant (1 Sam. 8:8. 10:18v; 12:8-12,17) en wordt eigenlijk heel goed veraanschouwd door de ontijdige donderslagen en regen die Samuël oproept (1 Sam. 12:17-19).

6. Het is ook uit Gods ijverzucht te verklaren dat Hij de verwachtingen ten aanzien van Saul ophoogt tot het niveau van Israëls verlosser. Saul wordt dan ook aan voluit messiaanse maatstaven gemeten. Dat blijkt uit de woorden waarmee de Here God Saul bij Samuël introduceert (1 Sam. 9:16): "Morgen omstreeks deze tijd zal Ik een man uit het land van Benjamin naar je toesturen; je moet hem tot vorst over mijn volk Israël zalven, opdat hij mijn volk uit de hand van de Filistijnen zal verlossen, want Ik heb mijn volk aangezien, want zijn geroep is tot mij gekomen". In dit woord vallen twee dingen op. In de eerste plaats de overeenstemming met Ex. 3:7,8: "En de HERE zei: Ik heb terdege gezien de ellende van mijn volk dat in Egypte is en hun geschreeuw vanwege hun drijvers heb Ik gehoord, want Ik ken hun smarten. En Ik ben neergedaald om het te redden uit de hand van Egypte...". Het tweede dat opvalt - en zeker tegen de achtergrond van het zojuist opgemerkte - is dat Saul's taak hier omschreven wordt als het verlossen van Gods volk uit de hand van de Filistijnen. In 1 Sam. 7:8 werd deze verlossing nog van de Here God zelf verwacht. Hier moet Israëls koning dat doen, en wel uit een dieptepunt met dat van Egypte vergelijkbaar.

Van Saul nu te zeggen dat hij het volk zal redden uit een vóór-exodische situatie van ellende spant de verwachtingen wel zeer hoog. Ondanks alles wat Saul aan indrukwekkend humanum (de Schrift vat dat beeldend samen in zijn rijzige gestalte, 1 Sam. 9:2; 10:23) meekreeg moest dat wel op een teleurstelling uitlopen. We kunnen niet zeggen dat dat ook van Gods kant de bedoeling was; daarvoor was Saul's situatie te open. Maar wel mogen we Gods bedoeling met Saul als volgt omschrijven: Als jullie dan zo nodig een koning-verlosser wilt hebben, dan zal Ik jullie er een geven die menselijk gesproken alles mee heeft en dan zullen we eens zien wat er van zijn verlossing terecht komt. 's Kijken of jullie koning iets van hetzelfde kaliber als de exodus kan bewerkstelligen! - De hooggespannen verwachtingen worden ook door het tweede introductie-woord over Saul niet afgezwakt, 1 Sam. 9:17: "...Zie de man van wie Ik tot je zei: deze zal over mijn volk heersen", eigenlijk: 'in de teugel houden', waarmee Saul een theokratische greep op het volk wordt toegezegd. De achtergrond van deze opmerkelijke omschrijving van de koningstaak is namelijk wel de vaststelling op het einde van het boek Richteren dat er geen koning in Israël was en dat ieder maar deed wat goed was in zijn ogen (Ri. 17:6; 21:25) alsook de los-van-God beweging van het volk waarover 1 Sam. 8 bericht. Saul zal daar greep op (moeten) krijgen.

7. In het licht van het boven genoemde moeten we de verkiezing van Saul ambtelijk verstaan: de Here God verkoos en gebruikte deze mens als koning voor zijn doel, om namelijk Israël met zijn begeerte naar een koning vast te laten lopen. Dit betekent niet dat we die verkiezing niet serieus zouden mogen nemen. Gods verkiezing van Saul was menens, getuige ook de vele voorbereidende genades die hij heeft meegekregen: de ontmoeting en het gesprek met Samuël (1 Sam. 9:15-27, vooral vs. 25), de zalving en de tekenen die daarop volgden (1 Sam. 10:1-16), de aanwijzing en

aanstelling tot koning te Mizpa (1 Sam. 10:17-27), het succes bij Jabes in Gilead (1 Sam. 11:1-13), de vernieuwing van het koningschap te Gilgal (1 Sam. 11:14,15) en niet te vergeten het mogen beginnen met schone lei van het volk door de toespraak van Samuël bij diens afscheid: "En Samuël zei tot het volk: vreest niet; wel hebben jullie al dit kwaad bedreven, maar wijkt niet langer van de HERE af, dient de HERE met jullie hele hart. (Inderdaad, wijkt niet af; want achter de ijdelheid... nee, die baten niet en die helpen niet, want ze zijn ijdelheid.). Want niet verstoort de HERE zijn volk om wille van zijn grote naam, want de HERE heeft zich immers onderwonden jullie tot zijn volk te maken?" (1 Sam. 12:20-22). Hier is Gods verkiezing of: niet-verwerping van zijn volk het draagvlak waarop Saul en het volk mogen beginnen. We behoeven trouwens ook niet te ontkennen dat er een goddelijke genegenheid voor Saul's aanvankelijke nederigheid geweest is. Samuël suggereert dat ook in 1 Sam. 15:17: "... was je niet, toen je klein was in je eigen ogen, hoofd van de stammen van Israëel? En de HERE zalfde je tot koning over Israëel". Maar nadruk krijgen Gods gevoelens ten opzichte van de persoon van Saul bij diens verkiezing en aanstelling toch niet. In tegenstelling tot David die als 't ware bedolven wordt onder de betuigingen van Gods welgevallen. Zijn verkiezing was zowel ambtelijk als persoonlijk. Die van Saul was echter ambtelijk en daarin tamelijk formeel. Maar ook toen deze ambtelijke verkiezing omsloeg in een ambtelijke verwerping (1 Sam. 15:23, 26, 27v.v.) was het voor Saul mogelijk om zich onder deze verwerping te verootmoedigen en zich net als Jonathan te schikken in Gods nieuwe verkiezing, waarmee de Here God de weg insloeg naar de gezalfde zoals die Hem voor ogen stond. Noch Saul's verkiezing, noch zijn verwerping besliste over zijn eeuwig wel of wee. Helaas is Saul onder zijn verkiezing tot koning niet klein gebleven en heeft hij zich onder zijn verwerping als koning verhard en zich ontwikkeld tot een anti-messias.

8. Vragen wij tenslotte nog welke betekenis Saul's koningschap voor Israëel gehad heeft. Hij was een koning van onderop, voortgekomen uit de los-van-God-beweging waarin het volk gevangen zat. Niet dat Saul nu ook persoonlijk van het begin af aan die afvalligheid van het volk leiding gaf. Hij begon nederig (1 Sam. 15:17). Hij had 't volk terug moeten brengen naar de theokratie (1 Sam. 9:17) maar het omgekeerde is gebeurd: niet hij heeft het volk gunstig beïnvloed, maar het volk heeft hem ongunstig beïnvloed. Saul's nederigheid was niet opgewassen tegen de rebelse volksgeest. 1 Sam. 13-15 vertellen hoe hij 'omging'. Zo heeft 't kunnen gebeuren dat Saul's koningschap Israëel aan de rand van de afgrond gebracht heeft. Na de ramzalige nederlaag op Gilboa vestigden de Filistijnen zich zelfs op de oostelijke Jordaan-oever (1 Sam. 31:7). In plaats van een steunpunt te worden voor Israëls verkiezing heeft Israëel met zijn zelfgekreëerde koningschap een zware hypotheek genomen op z'n verkiezing. Hoe zwaar, dat blijkt uit dit gepijnigde woord van Samuël: "Want de HERE zal zijn volk niet verstiten om wille van zijn grote naam. De HERE heeft zich immers onderwonden u tot zijn volk te maken?" (1 Sam. 12:22). Daar wordt immers in plaats van over de verkiezing slechts over de niet-

verwerping van Israëel gesproken, zoals ook in Ps. 94:14, een lied uit de hoogste aanvechting. De verkiezing en het verbond worden niet vastgemaakt in het koningschap van Saul, maar in de voorbede van Samuël, zoals eertijds in die aan Mozes (1 Sam. 12:23; Dtn. 9:25v.v.; Ps. 99:6). Wat een verschil met David, met wie de Here God dat heel speciale genadeverbond sloot: "Ik zal hem tot een vader zijn en hij zal Mij tot een zoon zijn" (2 Sam. 7:14). In dat David-verbond kon eindelijk het volksverbond worden vastgemaakt volgens wat David in zijn dankgebed zegt: "Gij hebt er voor goed bevestiging aan gegeven dat uw volk Israëel u tot een volk zal zijn, terwijl Gij zelf, HERE, hun (altijd al) tot een God waart" (2 Sam. 7:24). Dat God Israëel tot een God was, heeft nooit bevestiging nodig gehad. Maar dat Israëel God tot een volk zou zijn - het was de onzekere faktor in het verbond. Die onzekerheid wordt door Gods gezalfde weggenomen. 1 Sam. 12 en 2 Sam. 7 zijn elkaars antipoden.

III. DAVID, DE MAN NAAR GODS HART

1. Wat bij de geschiedenis van Davids zalving opvalt is dat diens verkiezing door de Here God aanvankelijk van geen menselijke zijde acclamatie krijgt. Zelfs Samuël blijft stom en zijn ogen moeten eerst hardhandig van andere gestalten worden losgemaakt. Samuël was eertijds voor Saul in groot enthousiasme ontvlamd: "En Samuël zeide tot het gehele volk: zien jullie wel wie de HERE verkozen heeft? Want zijns gelijke is er niet onder het hele volk. Toen juichte heel het volk en zij zeiden: leve de koning!" (1 Sam. 10:24). Hier is de bijval van Samuël en van het volk voor de verkiezing van Saul zeer duidelijk. Bij David blijft die kenmerkend achterwege. Davids verkiezing is in Israëel, veel meer dan die van Saul, een omstreden zaak geweest. David kwam als koning ook niet uit Israëel op, (zoals Saul; wat vooral door diens loting veraanschouwelijkt werd), maar van terzijde Israëel binnen: "Hierop zeide Samuël tot Isai; zijn dit al de jongens? Deze antwoordde: de jongste ontbreekt nog, hij weidt de schapen" (1 Sam. 16:11). Davids verkiezing is ook scheiding-makend door het volk heengegaan. Saul was als verkorene de exponent van het volk. David niet. Men schiepte Saul het koning-zijn van zijn gezicht en zijn voorkomen. Wie het met zijn keus niet eens was, moest wel een Belialskind, een nietswaardige, zijn (1 Sam. 10:27). Samuël heeft het imponerende beeld van koning Saul nog voor de geest als hij de zonen van Isai monstert: "Bij hun binnenkomen zag hij Eliab en hij zei (bij zichzelf): stellig staat hier tegenover de HERE zijn gezalfde!. Maar de HERE zei tot Samuël: let niet op zijn voorkomen en op zijn rijzige gestalte, want Ik heb hem verworpen. Want niet wat de mens ziet... Want de mens ziet aan wat voor ogen is, maar de HERE ziet het hart aan", (1 Sam. 16:6,7). Samuël ziet in Eliab een Saul redivivus. Dat verklaart mogelijk de irritatie in Gods terechtwijzing en het zware woord 'verworpen'. Deze verwerping van Eliab zou dan meer ambtelijk-zakelijk dan persoonlijk moeten worden opgevat: God heeft voor

zijn nieuwe koning geen Sauls-kwaliteiten nodig. Intussen, zelfs Samuël, de ziener, is niet in voor de verkiezing van de jongste van de acht (in 1 Kron. 2:13,14 zeven!) zonen van Isai, die 'over' is en van achter de schapen weggehaald moet worden.

2. Wij moeten dit niet romantisch verklaren uit het feit dat David geen gedaante of heerlijkheid had. Juist bij deze introductie-geschiedenis krijgt hij een on-dubbelzinnig getuigenis mee: "En hij was roodachtig (een blijk van gezondheid?) als ook schoon van ogen en goed om te zien" (vs. 13) en even verderop: "ik heb een zoon van Isai de bethlehemiet gezien die goed kan spelen. En hij is een dapper held en een krijgsman. Hij is wel ter tale en een man van voorkomen en de HERE is met hem" (vs. 18). Dat is meer kwantitatief dan van Saul gezegd kon worden. Dat de HERE het hart aanziet (vs. 7) is voor ons geen vrijbrief om al Davids kwaliteiten nu maar op slag te verinnerlijken. Toch wijst dat woord wel de richting waarin we het moeten zoeken. In 1 Sam. 13:14 zegt de Here God, doelend op David, dat Hij een man naar zijn hart gezocht heeft en in 1 Sam. 15:28 heet deze man 'je naaste die beter is dan jij'. Als we dan vs. 17 van datzelfde hoofdstuk horen hoe Saul herinnerd wordt aan zijn aanvankelijke kleinheid in eigen ogen die hij voor hoogmoedige eigenwilligheid heeft ingeruild, dan verstaan we dat het beter zijn van David met zijn nederigheid te maken moet hebben. In 2 Sam. 6:16, 20-23 wordt dit vermoeden bevestigd. Saul is dan dood, maar de dochter van Saul, Michal, is daar zijn geesteskind. Zij veracht David die nederig, met het overige volk mee, bij de ark zelfvergeten danst en 'weg' is van de dienst des Heren. Michal verwacht van een koning meer waardigheid, meer 'poids'. Maar wat voor een waardigheid is dat? In 1 Kron. 13:3 zegt David bij de introductie van zijn plan om de ark naar Jeruzalem over te brengen: "Want in de dagen van Saul hebben we ons om haar niet bekommerd". Dat is een zelfbeschuldiging maar dit woord werpt tegelijk een blaam op Saul's regering. Van de messias werd immers verwacht dat hij de zaken van de eredienst zou behartigen (1 Sam. 2:35). Maar Saul heeft voor de ark geen actie ondernomen, heeft daar het volk niet voor warm gemaakt. In Michal is deze onverschilligheid van Saul verscherpt aanwezig.

3. In de ruzie met Michal krijgen we een aanwijzing hoe we de nederigheid van David, die hem aangenaam maakte in de ogen van God, te verstaan hebben, Het was niet maar een bescheidenheid en nederigheid van karakter, die in het tussenmenselijke verkeer zo weldadig kan aandoen, maar bij David was het een nederigheid, een 'zich gering achten' en een 'laag zijn in eigen ogen' (2 Sam. 6:22), die volop religieus gefundeerd was en te maken had met de dienst des Heren. Een zelfvergeten warmlopen en zich uitsloven voor de zaken van de cultus, waar we een beeld van krijgen in het begin van Ps. 132. David wilde koning zijn op een wijze die het koning zijn van God zelf (in de genade van zijn inwoning bij de mensen) niet in de weg stond maar juist bevorderde. Dat hij juist bij deze nederigheid zijn verkiezing door God boven Saul en diens huis ter sprake brengt (2 Sam. 6:21,22) is veelbetekenend. Het was inderdaad hierdoor het meest dat David de man naar Gods hart was: zijn

nederig ruimte maken voor het koningschap van God.

4. Het is opmerkelijk dat niet alleen aan het begin van zijn regering, maar tot het einde ervan de verkiezing van David tot koning tegenspraak en tegenkanting ontmoet heeft. Natuurlijk van Saul's kant - al had Saul de houding kunnen aannemen van Jonathan, die hoewel hij erdoor 'benadeeld' werd, de verkiezing van David van harte beaamd heeft (1 Sam. 20:30). En dan verder: Doëg (1 Sam. 21:8; 22:9,10,22), de inwoners van Qehilla (1 Sam. 23:9v.v.; mogelijk waren deze mensen alleen maar bang en David niet vijandig gezind), de Zifieten (1 Sam. 23:19v.v.; 26:1), Nabal (die volgens 1 Sam. 25:10 een partijganger van Saul is), Isboseth, (volgens 2 Sam. 2:8v.v. echter geen echte vijand van David, maar een stroman van Abner, de man die zich te goeder trouw vergist heeft), Michal (die zich niet tegen Davids verkiezing tot koning verzet heeft, maar wel tegen de koningsstijl waarmee David wilde regeren, 2 Sam. 6:16,20v.v.), Absalom (2 Sam. 15v.v.), Achitofel (2 Sam. 15:12,31,34; 16:15-17:14,23), Simeï (2 Sam. 16:5-14; 19:6-23; 1 Kon. 2:8,9; 36:4-6), Seba (2 Sam. 20:1-22). Hiertoe kunnen in zekere zin ook gevoegd worden Adonia, Joab en Abjathar (1 Kon. 1 en 2), hoewel hun verzet ging tegen de opvolger van David, Salomo, wiens verkiezing trouwens evenzeer verzet heeft opgeroepen. We kunnen dus vrijuit zeggen dat Davids verkiezing een teken is geweest dat wedersproken is (vgl. Luk. 2:34).
5. Dit verzet heeft soms zeer kwaadaardige vormen aangenomen. Het is bijvoorbeeld geen wonder dat David zich door de woorden van Nabal: "... er zijn tegenwoordig zo veel knechten die bij hun heer weglopen..." (1 Sam. 25:10) zwaar beledigd heeft gevoeld. Alsof David op eigen houtje een avontuur begonnen was. Juist dat bij Saul vandaan gaan, was een gevoelig punt. Een heel hoofdstuk (1 Sam. 20) gaat daarover om te laten zien dat David dit gewetensvol gedaan heeft (zie De Twee Messiassen, pg. 146v.v.). We zien bij David na zijn verkiezing tot koning juist het tegendeel van een handelen op eigen initiatief. Als messias is hij geen doe-het-zelver, maar iemand die geholpen wordt - zoals Abigaïl David fijntjes in de herinnering roept (1 Sam. 25:31). Verder nog dan Nabal gaat in het beledigen van David later Simeï die ter gelegenheid van de opstand van Absalom David beschimpt en hem onder de neus wrijft dat heel dat koning worden in de plaats van Saul één bloederige intrige is geweest waarvoor hem nu de rekening gepresenteerd wordt (2 Sam. 16:7,8).

Later toen David terugkeerde heeft hij deze Simeï zowaar gespaard, tot bevreesing van zijn directe omgeving. Dat was dan ook geen misplaatste generositeit van David. Maar deze Simeï was een handige rakker. Hij kwam als eerste van het huis van Jozef David tegemoet, (zoals hij zelf opmerkt) en had voor de gelegenheid duizend andere Benjaminiten meegenomen (2 Sam. 19:15-23). Door hem bij deze gelegenheid te straffen zou David de noordelijke stammen ge^{brusk}~~breid~~erd hebben want Simeï wierp zich op als hun vertegenwoordiger en maakte gebruik van de spanning die door de opstand van Absalom tussen noord en zuid was ontstaan (2 Sam. 19:40v.v.). Zo manoeuvreerde

Simeï David in een positie waarin zijn handen gebonden waren. In dat licht moeten we ook Davids argument zien als hij zegt: "moet ik niet bedenken dat ik vandaag koning ben over Israël?" (niet: 'weer koning ben', zoals NBG vertaalt; zo wordt de tekst ten onrechte naar 1 Sam. 11:13 uitgelegd). David moet zuinig zijn op de eenheid van het rijk, die hij eerst, direct na de opstand, zelf in gevaar had gebracht door een gevoelsmatige impuls (2 Sam. 19:11v.v.). Hij is, zo moet hij inderdaad bedenken, koning over Israël, d.i. over Israël en Juda sámen. Het is wel waar dat David zich bij deze gelegenheid enigszins dubbelzinnig uitdrukt. Men kan er edelmoedigheid in horen als hij zegt: "zou heden iemand in Israël ter dood gebracht worden?" Maar de goede verstaander hoort hier meer in. Simeï is David te glad af geweest. Vandaar dat de stervende koning de afwikkeling van deze netelige zaak aan de wijsheid van Salomo overlaat (1 Kon. 2:8,9); ze ging hem boven zijn vermogen.

Overigens horen we in Simeï's beledigende woorden ook een argument dat we terdege in rekening moeten brengen als we ons een oordeel proberen te vormen over het verzet dat in verschillende kringen leefde tegen Davids verkiezing. "De HERE vergeldt je al het bloed van het huis van Saul, in wiens plaats je koning geworden bent" (2 Sam. 16:8). Het feit dat David in de plaats van Saul kwam deed de vraag opkomen: waarin is David nu beter dan Saul? Een vraag die ook de moderne lezer niet kan ontlopen. M.a.w. men moest en moet eerst geestelijk klaar gekomen zijn met de verwerping van Saul alvorens de verkiezing van David te beamen. Dat zien we zelfs bij Samuël, die volgens 1 Sam. 16:1 te lang treurt over Saul. De verkiezing van David hangt nauw samen met de verwerping van Saul. Niet meegaan met de verwerping van Saul betekende en betekent: David vijandig gadeslaan. "Wat zou die nou hebben wat Saul niet heeft?" En we hebben gezien dat in de verwerping van Saul de Here God nee zei tegen iets dat zich diep in de geest van het volk genesteld had. "Zij hebben Mij verworpen dat Ik geen koning over hen zou zijn" (1 Sam. 8:7). Daarop correspondeerde 1 Sam. 15:23: "Omdat je het woord des HEREN verworpen hebt, heeft Hij jou verworpen dat jij geen koning meer zult zijn". Toen Saul ook zelf een exponent geworden was van de los-van-God-beweging, wat hij vanuit het volk gezien van het begin af aan al was, toen verwierp God hem en in hem die kwalijke mentaliteit van het volk. Dat betekende dat iedere Israëliet tegenover de verwerping van Saul stelling moest nemen en dat men slechts na afzwering van de hardnekkige volkstrots bij David kon komen. Was David zelf als de verkoren koning de nederige, om als onderdaan echt geestelijk bij hem te behoren, moest men ook zelf die nederigheid bezitten, niet psychisch (als karakter-eigenschap) maar geestelijk, als vrucht van de vreze des Heren.

6. Dat het verzet in Israël tegen Davids verkiezing van deze aard was, blijkt ook hieruit dat 't bij sommigen tegen beter weten in gevoerd werd. Saul zelf is daar wel het duidelijkste voorbeeld van: "En nu zie, ik weet dat jij stellig koning zult worden en dat het koningschap over Israël in jouw hand overeind zal staan..."

(1 Sam. 24:21). Treffend is ook wat Abner bij zijn overlopen in zijn beraad met de oudsten van Israël zegt: "Ook gisteren en eergisteren al waren jullie bezig David als koning over jullie te zoeken. En nu, doet het! Want de HERE heeft tot David gezegd dat Hij... "door de hand van David mijn knecht zal Ik mijn volk Israël verlossen uit de hand der Filistijnen en van al hun vijanden" " (2 Sam. 3:17,18f; zie voor een dergelijk getuigenis ook 2 Sam. 5:2 en 19:10,11). Abner kon weten wat er leefde bij de oudsten van Israël en daarom is zijn getuigenis onverdacht. Waarom zouden deze oudsten zo lang gewacht hebben met het volgen van de wens van hun hart? Wat anders dan dat eigenaardige verzet tegen Davids verkiezing hield hen tegen? Dat verzet opgeven was inderdaad een soort bekering.

7. Het is niet mogelijk het verzet tegen Davids verkiezing uit de tegenstelling tussen noord en zuid, tussen Efraïm en Juda, te verklaren. Weliswaar is de naad tussen de beide delen van Israël zowel ten tijde van Saul (1 Sam. 11:8) als in de dagen van David zichtbaar (zie bijv. het resultaat van de volkstelling in 2 Sam. 24:9; we beperken ons opzettelijk tot getuigenissen uit rustige tijden) maar toch kunnen we niet zeggen dat bij het conflict tussen Saul en David Benjamin en de andere stammen partij kozen voor Saul en Juda voor David. Zo waren de Zifieten (1 Sam. 23:19v.v.) en Nabal (1 Sa. 25:3) Judeeërs en toch op de hand van Saul, terwijl 1 Kron. 12:1-22 ons vertelt dat er reeds te Ziqlag veel toeloop naar David was van de kant van de noordelijke stammen onder welke er waren die uit de stamgenoten van Saul kwamen (vs. 2v). Terecht noemt Kronieken (vs.22) deze groeiende toeloop een leger Gods, omdat hier Gods Geest triomfeerde over het bloed, (dat kruipt waar het niet gaan kan). En toen bij de opstand van Absalom sommigen de kans voor het huis van Saul weer schoon zagen (2 Sam. 16:3; Simeï) en inderdaad de noord-zuid tegenstelling weer krachtig opspeelde (zie. 2 Sam. 19), was het niettemin de zuidelijke stad Hebron waar Absalom zijn revolte begon (2 Sam. 15:7v.v.) en was het een man met judese achtergrond, Amasa, die hij tot legeraanvoerder benoemde (2 Sam. 17:25). Dat wijst erop dat Absalom in het zuiden een behoorlijke aanhang dacht te vinden. Daartegenover valt op dat David in deze crisis juist naar Machanaïm vlucht, de eerdere residentie van de Saulide Isboseth en daar vriendelijke Gileadieten aantreft als Barsillai en Machir, bij welke laatste de zoon van Jonathan, Mefiboseth, in huis geweest was (2 Sam. 17:27v.v.; 9:4). Uit deze gegevens blijkt dat het bijvallen of afvallen van Davids verkiezing de lijn van het bloed niet volgde maar kruiste.
8. Omdat de verkiezing van David van iedere Israëliet een geestelijke beslissing vergde, verbaast het niet dat we, behalve verzet, ook belijdenis-achtige bijval vernemen. Voorop moet hier natuurlijk Jonathan genoemd worden. Bij de laatste ontmoeting met zijn vriend David zegt hij: "Vrees niet, want de hand van mijn vader zal je niet vinden; jij zult koning over Israël zijn en ik zal ten opzichte van jou op de tweede plaats komen..." (1 Sam. 23:17; de vertaling NBG: 'en ik zal onmiddellijk onder je staan', suggereert dat Jonathan naar deze plaats stond te dringen;

dat is niet het geval. De uitspraak heeft meer van: jij moet groeien, ik minder worden. vgl. Joh. 3:30). Maar dan is er ook nog Abigaïl: "... want de HERE zal voor mijn heer zeker een bestendig huis maken, omdat mijn heer de oorlogen des HEREN voert en er geen kwaad bij u gevonden wordt uw leven lang... Als nu de HERE mijn heer doet naar al het goede dat Hij je heeft toegezegd en je tot vorst over Israëel aanstelt..." (1 Sam. 25:28v.v.). Het derde voorbeeld geeft 1 Kron. 12. Wanneer er enige Benjaminiten en Judeeërs zich bij David in Ziklag willen aansluiten en David argwaan tegen hen opvat en uitspreekt, grijpt de Geest Gods Amasaï de aanvoerder aan en deze zegt: "De jouwe, David! Met jou, zoon van Isai! Vrede, vrede voor jou! En vrede voor wie jou helpen! Want jou helpt je God" (vs. 18). Verder zijn nog te noemen de oudsten van Israëel die naar Hebron komen om David koning over het gehele volk te maken (2 Sam. 5:1,2). Dat ze zich bij die gelegenheid Davids eigen vlees en bloed noemen, doet in vergelijking met 2 Sam. 19:13 vreemd aan. Vermoedelijk moeten we dit verstaan als een vriendelijkheid waarmee ze de algemene israëlitische bloedband met David zo nauw mogelijk aanhalen, tot het geestelijke toe.

9. Een tweede tegenwicht tegen de vijandschap die David vanwege zijn verkiezing te midden van zijn volk heeft ondervonden, is het feit dat hij bij veel buitenlanders erkenning heeft gevonden: Achis van Gath (1 Sam. 27; 29:6-9), Hiram van Tyrus (2 Sam. 5:11v.), Toï van Hamath (2 Sam. 8:9v.v.), Uria, de Hethiet (2 Sam. 11:3v.v.), Ittai uit Gath (2 Sam. 15:19v.v.), Sjobi de zoon van Nahas uit Rabba van de Ammonieten (2 Sam. 17:27) en Arauna, de Jebusiet (2 Sam. 24:18v.v.). Ook hiervan zien we bij Saul niets vergelijkbaars. Daar is hij te nationalistisch voor geweest. In zijn ijveren voor Israëel en Juda ontzag hij zelfs de eed aan de Gibeonieten niet (2 Sam. 21:2). Het is navrant dat deze Gibeonieten Saul bij deze gelegenheid 'de verkorene des HEREN' (מֶלֶךְ יְהוָה) noemen (vs. 6). Niet onmogelijk dat ze dit in schmierende zin hebben bedoeld. Van de ware 'verkorene des HEREN' mag de latere profeet aankondigen dat op hem zelfs de verre kustlanden mogen hopen omdat hij het recht naar de volken uitbrengt en het recht op de aarde vestigt (Jes. 42:1-4). Het is goed om naar één van die buitenlanders die Davids verkiezing hebben beaamd, te luisteren: "Toen antwoordde Ittai de koning: zo waar de HERE leeft en zo waar mijn heer de koning leeft, overal waar mijn heer de koning zal zijn, ten dode of ten leven, daar zal voorzeker je dienaar zijn" (2 Sam. 15:21). Het korte, niet al te nodige bevel dat David Ittai daarop geeft: ga, trek voorbij! is stellig door David gegeven om zijn eigen emotie te bedwingen. Dit getuigenis van een vreemdeling is ook ontroerend en doet denken aan dat van Ruth (1:16,17). Christus heeft dit woord van Ittai omgevormd tot een belofte van zijn kant: waar Ik ben daar zal ook mijn dienaar zijn (vgl. Joh. 12:26).
10. Er is dus bij het reageren op Davids verkiezing in Israëel het begin van de vorming van een 'rest' geweest en, gepaard daarmee, buitendien een aanvang van de verzameling van de gemeente uit de volken. Rudimentair weliswaar, maar later in de tijd van

de profeten (bijv. Jes. 49:6) komen beide thema's herhaaldelijk samen voor als voorbereiding op wat het N.T. van de christelijke gemeente openbaart: zij is samengesteld uit de rest van Israël, tesamen met de geroepenen uit de volken (Rom. 9-11). Bij David begint dat al 'n beetje.

11. Als we zien hoe Davids verkiezing in Israël de wegen uiteen doet gaan en zelfs de wereld buiten Israël in beweging brengt, is het woord dat Husaï de Arkiet tot Absalom spreekt (2 Sam.16:18) onthullend voor een heel andere opvatting over de goddelijke verkiezing tot het koningsambt zoals die blijkbaar in brede kringen van het volk Israël leefde: "Toen zeide Husaï tot Absalom: nee, maar hem die de HERE kiest en heel dit volk en iedereen in Israël, hem zal ik toebehoren en bij hem wil ik wonen". Dit is niet de opvatting van Husaï zelf, hij zegt dingen waarvan hij terecht vermoedt dat Absalom ze graag hoort. Dat blijkt uit het hele verband. Welnu, dan is de populaire opvatting in Israël geweest dat de goddelijke verkiezing haar waarmerk van echtheid ontving door de algemene bijval vanuit het volk. Wat bij Saul aanvankelijk het geval was, dat zijn verkiezing gedekt werd door de bijval van het volk, dat is hier in het woord van Husaï tot een criterium verheven: de goddelijkheid van een verkiezing is af te lezen uit de bijval van het volk. Zo is de goddelijke verkiezing een zaak van de meerderheid in Israël, van de helft-plus-één geworden. Maar tegelijk openbaart het boek Samuël hoe hachelijk dit is en naar welke uiterlijke kenmerken er dan gekeken wordt, want 'de mens ziet en kiest naar wat voor ogen is' (1 Sam. 16:7). Dat is ook bij de keuze van het volk voor Absalom overduidelijk gebleken, zoals we in 2 Sam. 15:1-6 kunnen lezen. Daarstaat immers beschreven op welke wijze Absalom het hart van het volk stal: door het voeren van een uiterlijke statie, door aanneming des persoons in de rechtspraak en door gewilde populariteit. Dit alles op basis van de uiterlijke aantrekkelijkheid en indrukwekkendheid van zijn persoon, waar trouwens de auteur een loopje mee neemt in de passage over het wegen van het hart, alsof dat Absalom's hele 'gewicht' uitmaakt! (2 Sam. 14:25v.v.). Volgens het hier aangereikte criterium ontardt de goddelijke verkiezing tot een platte volkswil. David zou volgens deze maatstaf als 'verkorene des HEREN' geen been hebben gehad om op te staan, in het bijzonder niet bij de grote crisis in zijn loopbaan toen hij door Absalom opzij werd geschoven. Natuurlijk zoekt de goddelijke verkiezing acclamatie bij demensen, en ze krijgt die ook, maar geen goedkope. Zij gaat door een geestelijk beslissen heen, juist wanneer de Here God zijn verkorene in de crisis brengt. Een zodanige crisis is de opstand van Absalom geweest.

P.S. Op de studie-dag zelf hoop ik, buiten deze aantekeningen om, in een apart verhaal op het boek 'De Twee Messiassen' zelf in te gaan.